

SENY I RAUXA D'UN INVERSOR

Dr. Joaquim M. Perramon Ayza (IAFI,UAB) .

Col·loqui de Vic 2011

Voldria aprofitar l'ocasió de presentar una comunicació en un col·loqui de filosofia sobre la imatge per a trencar una llança a favor del pragmatisme a partir de la meua experiència, que està en el camp de l'economia i les finances, àmbit que conec una mica millor.

Parteixo de la concepció d'imatge mental que presenta Antonio Damasio¹, segons la qual² una condició essencial del cervell és la capacitat de representar internament imatges i d'ordenar-les en un procés que anomenem pensament. Les imatges no només són visuals sinó que poden ser sonores, olfactivas, etc.

Allò que el cervell emmagatzema no és una imatge *per se*, entesa com un resultat, una foto, sinó un mitjà per a reconstruir una imatge. Aquesta imatge o reconstrucció evoluciona amb el temps³.

El sentiments tenen una poderosa influència sobre la raó en la nostra percepció. Més que no pas pensar, en aquesta combinació emocional-racional el que fem és construir relats. Ara bé, que els sentiments siguin molt rellevants en els processos de la raó no significa que la raó sigui menys important que els sentiments⁴.

Encara que no sigui filòsof sóc conscient que aquestes idees han estat molt debatudes al llarg de la Història de la filosofia. Tanmateix, no pretenc entrar en debats sinó aportar una experiència que pot ajudar a lligar la imatge tal com l'hem definit, amb els conceptes de creença i sentit comú. Per a això, utilitzaré el meu coneixement de la Borsa per a mostrar, tal com si es tractés d'un experiment, què passa amb aquests

¹ El error de Descartes (2006). Ed Crítica, 2010

² Ibid.112

³ Ibid.126

⁴ Ibid.282

processos i combinacions emocionals-racionals que descriu Damasio quan introduïm la incertesa, l'engany i la confusió.

A la Borsa els inversors es fan els seus 'relats' de com van les coses⁵. Com tantíssims relats que tots construïm a la vida quotidiana, es tracta d'elucubracions de pa sucat amb oli sense el menor valor d'universalitat ni base científica que serveixen però per a què els accionistes justifiquin la pròpia actuació. Tal comportament explicaria el seguidisme o *herding* característic dels mercats de valors.

Aquests relats poden acabar adquirint la categoria de creences, i s'alimenten i transformen per l'acció dels mitjans de comunicació, dels creadors d'opinió pública i dels creadors d'opinió financera (per exemple, el personal de les xarxes d'oficines de les entitats financeres).

Les bombolles es produeixen quan aquestes creences trenquen amb el sentit comú. El sentit comú indica que un taronger és més valuós que una tulipa i també que el valor d'una empresa depèn dels seus beneficis. El sentit comú s'esberla a partir d'una confusió, que és una situació d'incertesa caracteritzada per haver-hi indicis a favor i en contra d'una mateixa hipòtesi, en el nostre cas del valor d'una empresa, per exemple. Històricament, el principi segons el qual el valor d'una empresa depèn dels beneficis que produeix, en èpoques d'eufòria financera ha estat rebentat, amb l'argument reiteratiu que s'entrava en una 'nova era', a partir de la qual les coses serien diferents.

El sentit comú és un criteri d'acceptació universal relatiu a les creences que d'una manera general se suposa que són vertaderes. És molt important adonar-se que el sentit comú no constitueix prova de credibilitat, sinó de plausibilitat⁶. Quan diem que una cosa és de sentit comú significa que ningú no hi posaria objeccions en contra. Per tant, en termes de creences el sentit comú és sòlid. Normalment la plausibilitat és més sòlida que la credibilitat, perquè s'acostuma a tenir més indicis d'allò que no pot passar o no passarà (plausibilitat) que no pas sobre el que ha de passar (credibilitat). Per tot això és molt més difícil trencar amb el sentit comú que amb qualsevol hipòtesi creïble o versemblant.

⁵ veure Robert Shiller (2000) *Exuberancia irracional*. Ed Océano, p 179

⁶ veure G. E. Moore (1925) *A defense of common sense*

Si hom crea confusió contra una hipòtesi amb un engany allò que es crea és desorientació, però quan el que s'ataca és el sentit comú s'arriba al grau de la bogeria. En economia trobaran testimonis sobre la bogeria que és característica de situacions d'eufòria financera a *Confusión de confusiones* (1688), el fenomen de la *Tulipmania* produït a Holanda el S. XVII, en els textos de Keynes dels anys 30, de Galbraith, etc⁷.

El Faust de Goethe i John Law, personatge real en el que es va inspirar⁸, inventaren el paper moneda, el real amb la garantia de l'or del Mississipi i en la ficció amb l'or i els tresors soterrats en el país. El diner de paper va ser, s'ha comprovat, un bon invent, però a l'inici es prestava a que es trenqués qualsevol relació amb la riquesa en termes de treball i progrés. Law, per a superar les crítiques d'aquells que toquen de peus a terra, organitzà una imatge insuperable: arplegà tots els pobres que trobà, els vestí de miners i els féu desfilar per París amb pales i pics a les espatlles dirigint-se a cercar el vaixell rumb al Mississipi.

En el cas de Faust, Mefistòfil es defensa dels crítics (els realistes) amb una idea essencial que ha estat esgrimida reiteradament en totes les bombolles, que és la de dir: 'vigilin vostès, senyors crítics, que estan perdent l'oportunitat de fer-se rics; com tothom! No siguin burros'. Diu,

*“quina pena
fan els que dubten,i, bescantadors
ens provoquen ¡quan s’hi hagin avesat
no voldran altra cosa!”*

Aquest no és un discurs gens allunyat del que no fa tant feia la banca en els anys d'eufòria financera. De fet, l'estat d'opinió que genera la confusió no acostuma pas a resultar d'un fet accidental, sinó que està alimentat per aquells que en treuen profit o que creuen treure'n, ja que al final en una bombolla molts poden acabar perjudicats.

⁷ Veure Joaquim Perramon (2011) Borsa i bogeria. El Temps, 5 de juliol de 2011

⁸ Entre Law i Faust de Goethe hi ha una clara relació, car Goethe, a part d'escriptor era ministre d'Hisenda, i coneixia la història de John Law. Hom pot veure al respecte H.C. Binswanger's (1996) *Money and Magic (A Critique of the Modern Economy in Light of Goethe's Faust)* i altres autors.

En definitiva, fem servir les emocions i el raonament per tal d'afrontar el futur incert. Ara bé, la característica lògica de la incertesa és el que el principi del terç exclòs no li és aplicable i que la realitat se'ns desdobra entre un 'sí' i 'no', un vertader o fals, o en un creïble o admissible que no son ni lògicament excloents ni simètrics.

Com a conseqüència d'aquest desdoblament podem fer coses tan sorprenents com una relació dels partits polítics que ens agraden i una altra diferent dels partits polítics que ens desagraden, o d'hipòtesis alternatives amb arguments a favor i de les mateixes hipòtesis ordenades segons els arguments en contra.

Paral·lelament, com afirma Damasio⁹, també tenim asimetries amb les emocions i així resulta que 'existeixen moltes més varietats d'emocions negatives que positives, i està clar que el cervell manega amb sistemes separats les varietats positives i negatives de les emocions'.

Intueixo que en aquest fet hi podria haver una explicació a la separació lògica entre raó i sentiment, ja que si els sistemes fossin els mateixos, les ordenacions de les preferències podrien entrar en contradicció, i en canvi d'aquesta manera entren en oposició. Sospesem allò que ens agrada i allò que ens disgusta, però tenim clar què ens agrada i què ens disgusta¹⁰. Lògicament (en condicions d'incertesa) i emocionalment som bidimensionals.

.....

En síntesi, considero que hi ha una analogia entre el comportament dels inversors en el mercat de valors i el procés de pensament descrit per Damasio que consisteix en la capacitat de representar imatges i ordenar-les: en ambdós casos es tracta de la construcció d'una imatge que pot coincidir amb major o menor mesura amb la realitat exterior, però que en tot cas determinarà el comportament; aquest procés resulta, per tant, susceptible de ser enganyat, per bé que el sentit comú és un sistema de creences més sòlid. Finalment, considero molt coherent el resultat que els sistemes positius i negatius estiguin separats ja que això permet evitar contradiccions i ponderar allò que

⁹ Ibid.304

¹⁰ Es més fàcil ordenar l'agre i el dolç separadament que conjuntament l'agredolç

està a favor o en contra, tal com descriu Joseph de la Vega a l'esmentada obra *Confusión de Confusiones* (Amsterdam, 1688):

“Hi ha moltes ocasions en les que tot accionista sembla tenir dos cossos i que els sorpresos observadors veuen a un ésser humà lluitant amb si mateix. Si, per exemple, arriben notícies que l'indueixen a comprar, mentre que l'atmosfera que domina la Borsa l'indueix a vendre, el seu enteniment lluita amb el seu enteniment. En un determinat moment, la seva lògica l'impulsa a comprar, a causa de la informació rebuda, en un altre moment l'indueix a vendre a causa de la tendència que impera a la Borsa”

En fi, penso que per entendre bé aquest inversor caldria per una banda una concepció de món o una teoria del seny i per una altra una teoria de la rauxa. Sentit comú i acció.